

JAROSLAV SEIFERT

PÍSEŇ O VIKTORCE

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

- Nedívej se mu do očí
a hled', aby ses neohlídla.
Jako když havran rozpne křídla,
má srostlé černé obočí.

Prchá mu cestou do polí,
tiše, že stéblo nezapraská.
Co je v těch očích? Je to láska?
Nene, ať je to cokoli!

- Marie Panno, srdci braň,
vždyť, pro Kristovy drahé rány,
bylo by škoda bílé panny!
Prchá mu, prchá jako laň.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je ze druhého zpěvu, kdy byla Viktorca zamilovaná do černého myslivce, ale snažila se svému citu bránit.

- Báseň je rozdělena do sedmi zpěvů. Každý zpěv má 3 × 5 (15) rýmovaných slok po 4 verších + dvě sloky psané menším písmem a nerýmované (4 a 3 verše) vybočující z příběhu.

I – Lyrický subjekt je u Úpy a myslí na dvě ženy, Viktorcu a Boženu Němcovou. Vybavuje si Viktorčin příběh.

II – Mluvčí sleduje Viktorcu chystající se na taneční zábavu a vidí, že po celou dobu, i po návratu domů, myslí na černého myslivce. Budí se dřív a pláče.

III – Viktorcu všude sledují myslivcovy oči. Nechává jí za oknem květiny, věnuje jí šátek a ona mu podléhá.

IV – Zpěv je psán kurzívou a zaznamenává rozhovor milenců o lásce.

V – Mluvčí se ptá Viktorcy, proč myslivci podlehla. Vídá ji teď pološílenou, protože utopila své dítě.

VI – Ačkoli Viktorcu lákali domů, nevrátila se. Zemřela v bouři pod spadlou korunou stromu.

VII – S mrtvou Viktorcou se přichází rozloučit Barunka. Také ona půjde těžkou cestou za láskou, zemře v osamění.

- **téma a motiv**

téma: útěk, láska, pokušení

motivy: oči, křídla, obočí, srdce

- **časoprostor**

místo: Ratibořice, v závěru Praha (ani jedno místo není jmenováno)

čas: doba dětství Boženy Němcové (kolem r. 1830), krátce před smrtí Boženy Němcové (před r. 1858) (čas není uveden)

v úryvku:

čas: nelze určit, nejspíš den

prostor: cesta v polích

- **kompoziční výstavba**

Úryvek se skládá ze tří slok po čtyřech verších, vyprávění je chronologické.

- **literární forma, druh a žánr**

poezie, lyricko-epický, lyricko-epická básnická skladba

- **vypravěč / lyrický subjekt**

ich-forma „Volal jsem do tmy jejich jména...“

du-forma „Nedívej se mu do očí / a hled', aby ses neohlídla...“

v úryvku: Lyrický subjekt příběh sleduje, zároveň do něj vstupuje a hovoří k Viktorce.

- **postava**

Viktorka – mrštná (prchá jako laň), mladá, krásná (bílá panna), zblázněná do vojáka (srdci braň)
černý myslivec – voják s uhrančivýma očima (nedívej se mu do očí, Co je v těch očích?), má výrazné obočí (má srostlé černé obočí)

- **vyprávěcí způsoby**

neznačená přímá řeč *Nedívej se mu do očí...*

- **typy promluv**

Celý úryvek je promluva lyrického subjektu. Nejprve hovoří k Viktorce, poté vypráví její příběh.

- **veršová výstavba**

A, B, B, A – rým obkročný

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

spisovný jazyk

nepisovné slovo *neohlídla*

rozkazovací způsob (varování Viktorky) *nedívej, hled'*

řečnická otázka *Je to láska?*

věta zvolací *Nene, ať je to cokoli*

apostrofa *Marie Panno*

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

metonymie *hled', srdci braň*

přírovnání *jako když havran rozpne křídla, tiše, že stéblo nezapraská,*

prchá mu jako laň

hyperbola *tiše, že stéblo nezapraská*

epiteton *bílá panna*

epizeuxis *Prchá mu, prchá*

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

- první i druhá polovina 20. století

Jaroslav Seifert (1901–1986)

- narozen v Praze na Žižkově
- básník, překladatel, kritik, publicista
- hlavní představitel české avantgardy
- prošel obdobím proletářské poezie a poetismu, poté psal milostnou a reflexivní lyriku
- otec byl zámečník
- nedokončil studia gymnázia, začal pracovat v levicovém tisku (Rudé právo, Rovnost)
- jeho tvůrčími patrony byli S. K. Neumann a Josef Hora
- byl jedním ze zakládajících členů Devětsilu
- cestoval do Itálie, Francie, Švýcarska, SSSR
- byl ženatý, měl syna a dceru
- r. 1929 byl vyloučen z Komunistické strany za kritiku Gottwalda, měl omezenou možnost publikace
- pracoval v mnoha novinách (Lidové noviny, časopis Nová scéna, Právo lidu, časopis Pestré květy, Národní práce, Práce)
- pracoval v nakladatelství Práce
- r. 1949 odešel do invalidního důchodu
- od r. 1956 trpěl nemocí pohybového ústrojí
- r. 1966 jmenován Národním umělcem
- po r. 1970 měl zákaz publikovat nové texty
- 1977 podepsal Chartu 77
- 1984 získal Nobelovu cenu za literaturu, přebrala ji dcera Jana
- zemřel na selhání srdce, je pohřben v Kralupech nad Vltavou

Město v slzách – první básnická sbírka, vydána krátce po vstupu do strany, touha po štěstí a rovnosti

Osm dní – básnická sbírka oslavující zemřelého TGM

Samá láska – sbírka náležící k proletářské poezii, vyjadřuje obdiv k velkoměstu

Na vlnách TSF – sbírka náležící k poetismu, ovlivněná cestou do SSSR a Francie (TSF = bezdrátová telegrafie)

Slavík zpívá špatně, Poštovní holub – poetistické sbírky

Jablko z klína – lehce sebeironická sbírka

Ruce Venušiny, Jaro, sbohem – sbírky reagující na nástup fašismu

Zhasněte světla, Píseň o rodné zemi, Vějíř Boženy Němcové, Světlem oděná, Kamenný most – válečné sbírky

Přilba hlíny – radost z Pražského povstání

Šel malíř chudě do světa, Maminka, Chlapec a hvězdy, Koncert na ostrově – poválečné sbírky

Morový sloup, Deštník z Piccadilly, Býti básníkem – sbírky vyšlé v samizdatu

Všecky krásy světa – autorovy paměti, vyšly v Kolíně nad Rýnem a v Torontu r. 1981

překlady: Guillaume Appolinaire, Paul Verlaine, Píseň písní

- sbírky *Ruce Venušiny, Maminka, Koncert na ostrově, Odlévání zvonů* a *Halleyova kometa* obdržely státní cenu za literaturu

- **literární / obecně kulturní kontext**

proletářská literatura

= levicově orientovaná literatura z počátku 20. století

Devětsil – nejvýznamnější české levicové kulturní sdružení 20. let 20. stol.

- nejprve proletářský program, poté příklon k poetismu
- vznikl r. 1920 v Praze

- zakládající členové: J. Seifert, V. Vančura, A. Hoffmeister, K. Teige
cíl – pořádat kulturní akce, vydávat almanachy, prosadit kolektivní přístup ke světu
rysy proletářské literatury:

1. umění musí bojovat proti nespravedlnosti a být proletářské
2. revolučnost
3. kolektivismus (proti individualismu)
4. optimismus

poetismus

= jediný avantgardní mezinárodně uznávaný umělecký směr českého původu
vytvořen r. 1924, skončil po r. 1930, kdy autoři přešli k surrealismu
autoři: Karel Teige (stať *Poetismus*), Vítězslav Nezval (stať *Papoušek na motocyklu*)
znaky:

- ovlivnění tvorbou G. Apollinaira, inspirace dadaismem = umění bavit se a žít
- tvůrčí metoda je hra, řada volných asociací, rozpustilost, parodie, zlehčování
- exotické motivy, cestování, lidová zábava (cirkus, pouť), velkoměsto
„umění života, je uměním žít a užívat“

česká poezie 2. poloviny 20. století

proletářská literatura:

Jiří Wolker (1900–1924)

- * Prostějov, studia práv v Praze – seznámení s Devětsílem
- během studií onemocněl tuberkulózou
- stal se určitým kultem v české literatuře – tragický osud, silná víra a přesvědčení, zároveň jistá revolučnost
- v básních je obsažen sentiment, zvláštní atmosféra, jednoduchá symbolika i optimismus
Host do domu, Svatý kopeček
Těžká hodina – nejznámější sbírka proletářské poezie, plná odhodlání změnit svět k lepšímu

poetismus:

Vítězslav Nezval (1900–1958)

- * Biskoupky u Třebíče, z učitelské rodiny, studoval práva a filozofickou fakultu
- spisovatel z povolání – experimentátor
Podivuhodný kouzelník – programová báseň poetismu, poéma
Pantomima – dílo řazené k poetismu, soubor textů (Depeše na kolečkách, Panoptikum, Abeceda)
Básně noci – skladby Edison a Akrobat

Konstantin Biebl (1898–1951)

- trpěl depresemi, spáchal sebevraždu
- obohatil českou poezii o motivy exotiky:
Zloděj z Bagdadu, S lodí, jež dováží čaj a kávu

česká poezie 2. poloviny 20. století:

František Halas (1901–1949)

- jeden z našich nejsložitějších básníků
- autor subjektivní, meditativní a spirituální poezie
- * Brno, vyučil se knihkupcem, redigoval brněnskou pobočku Devětsílu
- ve všech sbírkách je patrný motiv smrti v různých podobách = tragická poezie
Sépie, Kohout plaší smrt, Tvář, Hořec – sbírky s pocitů nicoty a hrůzy z pomíjivosti
Staré ženy – reálné zobrazení rysů staré osamělé ženy, kritizováno S. K. Neumannem
Naše paní Božena Němcová – osud spisovatelky = úděl českého národa

Vladimír Holan (1905-1980)

„kníže české poezie“, po celý život „stál stranou“

* Praha, vyrostl v Bělé pod Bezdězem, od 30 let se věnoval pouze poezii

- zřejmě nejtajemnější a nejlákavější český básník

- nerozklíčovatelné metafory, bez logiky, slova – přelud

Triumf smrti, Vanutí – experimenty s jazykem

Vilém Závada (1905-1982)

- básník a překladatel, tvorba – protiklad poetismu, ačkoli byl krátce členem Devětsilu

* Ostrava, celý život redaktorem

- zobrazení rodného Ostravska (používá i bezručovské sociální motivy)

Siréna, Cesta pěšky – vize rozkladu, černé Ostravsko + láska k přírodě, lidská solidarita

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Píseň o Viktorce – báseň zachycuje Viktorčin tragický osud. Je výrazně rýmovaná, připomíná smutnou píseň (baladu).

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Příběh Viktorky není aktuální, ovšem stále aktuální je touha žen po veliké lásce a jejím naplnění, která často končí nezdarem.

- **pravděpodobný adresát:**

Příběh dojme spíše ženy.

- **určení smyslu díla:**

Láska je tak silná, že může být největší radostí v životě, ale i největší bolestí.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Skladba vyšla v roce 1949, někde je uváděn rok 1950 – tj. asi 130 let po narození Boženy Němcové. Náleží do období, kdy psal Seifert lyrické sbírky.

- **tematicky podobné dílo:**

Božena Němcová – *Babička*: příběh Viktorky se stal Seifertovým inspiračním zdrojem

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramaturgií:**

Není.